

‘दुई मितको कथा’ कथाको सङ्कथन विश्लेषण

शोधार्थी

संजिता प्याकुरेल

क्याम्पस क्रमाङ्क र शैक्षिक वर्ष: ४३(२०७५/७६)

त्रि.वि.दर्ता नं. : ६-२-१५-२४९-२००५

चौथो सत्र परीक्षा क्रमाङ्क र वर्ष : ७४२१८०१६ (२०७६)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपालीभाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत
स्नातकोत्तर तह (एम.एड) चौथो सत्रको नेपा.शि ५४४ को
प्रयोजनका लागि प्रस्तुत शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

वि.सं : २०८० / इ.सं : २०२३

प्रतिबद्धता पत्र

म शोधार्थी संजिता प्याकुरेल यो घोषणा गर्दछु—प्रस्तुत शोधपत्र मेरो मौलिक अनुसन्धान हो । शोधपत्रको कुनै अंशसमेत मैले कहीं कतैबाट हुबहु नक्कल गरेको होइन । आवश्यकताअनुसार सन्दर्भ र स्रोत खुलाई पूर्वकार्यको प्रयोग गरेकी छु । कहींकतैबाट हुबहु नक्कल गरेको प्रमाणित भए त्यसबाट आउने सबैखाले परिणामहरूको सामना गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । यस सम्बन्धमा कहींकतै र कुनै किसिमको उजुरबाजुर गर्ने छैन ।

शोधार्थी

संजिता प्याकुरेल

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
Tribhuvan University

☎ ०२५-५८१३००
FAX: ०२५-५८००६४

जनता बहुमुखी क्याम्पस

Janta Multiple Campus

इटहरी, सुनसरी, नेपाल

Itahari, Sunsari, Nepal

स्थापित : २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालय व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय सम्बन्धन प्राप्त)

(QAA Certified)

प.सं.
च.नं.

मिति:

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत एम.एड. चौथो सत्रकी विद्यार्थी संजिता प्याकुरेलले नेपा.शि. (५४४) पाठ्यांशको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत 'दुई मितको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषणशीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र सम्बन्धित तहका निमित्त उपयुक्त भएकाले आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति :

.....
नवीनकुमार शर्मा

शोध निर्देशक

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कृतज्ञताज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय स्नातकोत्तर तह नेपाली भाषा शिक्षा विभाग अन्तर्गत चौथो समेस्टरको नेपा. शि ५४४ पाठ्यक्रमको प्रयोजनार्थ 'दुई मितको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषण शीर्षकको शोधपत्र मैले मेरा शोधनिर्देशक आदरणीय गुरू नवीनकुमार शर्माको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ ।

गुरूको प्रेरणा पाएर नै मैले शीर्षक छनोटदेखि लिएर शोध प्रस्ताव स्वीकृत गरी शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान प्राप्त गरेकी हुँ । नेपाली भाषा शिक्षा विभाग र यस शोधकार्यको शीर्षक छनोटदेखि लिएर सामग्री सङ्कलन लेखन र परिमार्जनका साथै पूर्णता प्राप्त गरूञ्जेलको समयमा आफ्नो अमूल्य समय खर्चेर अनेकै व्यस्तताहरू हुँदाहुँदै पनि समुचित मार्ग निर्देशन गर्नुहुने गुरूप्रति म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्रलाई व्यवहारमा उतार्न उपयुक्त वातावरण प्रदान गर्दै उपयुक्त प्रशासन र विभागका विभागीय प्रमुख मदनराज बराल, विभागीय सदस्य तीर्थप्रसाद भट्टराई लगायत शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागतर्फका सम्पूर्ण गुरूहरूप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । शिक्षा आर्जनमा हौसला प्रदान गर्दै मेरो जीवनको हरेक क्षेत्रमा सफलताको कामना गर्दै उच्च शिक्षा हासिल गर्न सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा पूजनीय मातापिताप्रति ऋणी छु । साथ साथै जटिल परिस्थिति र कार्य व्यस्तताका बावजुत पनि विशेष सहयोग गर्नुहुने मेरा श्रीमान सरोज पोखरेल प्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनलाई सफल पार्नका लागि प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने व्यक्तिलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु । शोधपत्र समयमा नै छिटो र शुद्ध टाइप गरिदिन सहयोग पुऱ्याउने सर युवराज चौधरी र हिजाइन गरी शोधकार्यलाई पूर्णता प्रदान गर्न सहयोग गर्नु हुने ईशा स्टेसनरीका दीपक खनालप्रति कृतज्ञ छु ।

यसैगरी सहयोगीको भूमिकामा रहनु हुने सम्पूर्ण सहयोगी मनहरूमा एकमुष्ट अभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । अन्त्यमा प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी सुनसरीमा पेश गरेकी छु ।

शोधार्थी

संजिता प्याकुरेल

शोधसार

प्रस्तुत शोधकार्यमा 'दुई मितको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषण गरिएको छ। उक्त शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर चौथो सेमेस्टरको पाठयाशं ने.पा. शि. ५४४ को प्रयोजनार्थ प्रस्तुत गरिएको हो ।

प्रस्तुत शोधका उद्देश्यहरू (क) 'दुई मितको कथा' कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको पहिचान र विश्लेषण गर्नु, (ख) उक्त कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको उपयुक्तता केलाउनु रहेको छ। सुधा त्रिपाठी, र अन्यद्वारा सम्पादन 'दुई मितको कथा' कथाको सङ्कथन विश्लेषणमा केन्द्रित रहनु र 'दुई मितको कथा' कथामा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण कार्यमा केन्द्रित रहनु यसको सीमाहरू रहेका छन्।

प्रस्तुत शोधकार्य सम्पन्न गर्नका लागि पुस्तकालयीय कार्यको उपयोग गरिएको छ। प्राथमिक स्रोतको रूपमा सुधा त्रिपाठी र अन्यद्वारा सम्पादित कक्षा ९ को भाषा पाठ्यपुस्तकमा समावेश गरिएको 'दुई मितको कथा' कथालाई लिइएको छ। त्यस्तै गरी प्रस्तुत शोधकार्यको लागि द्वितीयक स्रोतका रूपमा सङ्कथन विश्लेषणसँग सम्बन्धित विभिन्न पुस्तक सौद्वान्तिक लेख, साहित्य तथा पत्रपत्रिका विद्वानहरूका लेखरचना तथा शोधपत्र लाई लिइएको छ। प्रस्तुत शोधमा सम्बद्धकको अध्ययन गर्न यस पाठमा सर्वनामिक, कालिक स्थानिक, निपातको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ। सम्बद्धकको प्रयोगको उचित तथा उपयुक्त तवरले प्रयोग गरी पाठलाई अन्वितिपूर्ण बनाइएको छ। 'दुई मितको कथा' कथा सङ्कथनका दृष्टिले उपयुक्त छ भनी निष्कर्ष निकालिएको छ।

विषयसूची

क्र.स	पृष्ठ सङ्ख्या
अध्याय एक: शोध परिचय	
पृष्ठभूमि	१
समस्या कथन	३
अध्ययनका उद्देश्यहरू	४
अध्ययनको औचित्य तथा महत्त्व	४
अध्ययनको सीमाङ्कन	५
पारिभाषिक पद/पदावली	५
शोधप्रस्तावको रूपरेखा	६
अध्याय दुई : सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन	
पूर्वकार्यको उपयोगिता	११
सैद्धान्तिक / धारणात्मक संरचना	१२
सैद्धान्तिक अवधारणा	१२
सैद्धान्तिक ढाँचा	१२
सङ्कथन विश्लेषणको परिचय	१२
धारणात्मक संरचना	१८
अध्याय तीन : अध्ययनको विधि र प्रक्रिया	
अध्ययनको संरचना	१९
जनसङ्ख्या र नमुना	१९
तथ्याङ्कको स्रोत	१९
प्राथमिक स्रोत	१९
द्वितीयक स्रोत	१९
तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	२०
तथ्याङ्कको परीक्षण	२०
अध्याय चार : व्याख्या तथा विश्लेषण	
‘दुई मितको कथा’ कथाको वाक्यहरूका बीचमा प्रयुक्त सम्बद्धकहरूको पहिचान र विश्लेषण	२१

निर्दिष्ट कथाको उनान्तीऔँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	६२
निर्दिष्ट कथाको तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान	६३
निर्दिष्ट कथाको एकतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान	६४
कथाको विभिन्न अनुच्छेदमा प्रयोग गरिएका वाक्यहरू	६६

अभ्याय पाँच : सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

सारांश	७२
निष्कर्ष	७२
उपयोगिता र कार्यान्वयन	७३
शोधको उपयोगिता	७३
नीतिगत तह	७३
प्रयोगत तह	७३
सन्दर्भसूची	
व्यक्तिवृत्त	
परिशिष्ट	

तालिका सूची

विषय	पृष्ठ सङ्ख्या
तालिका १ निर्दिष्ट कथाको पहिलो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धक पहिचान र विश्लेषण	२२
तालिका २ निर्दिष्ट कथाको दोस्रो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	२३
तालिका ३ निर्दिष्ट कथाको तेस्रो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	२६
तालिका ४ निर्दिष्ट कथाको चौथो अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	२९
तालिका ५ निर्दिष्ट कथाको पाँचौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३०
तालिका ६ निर्दिष्ट कथाको छैठौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३२
तालिका ७ निर्दिष्ट कथाको सातौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३३
तालिका ८ निर्दिष्ट कथाको आठौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३४
तालिका ९ निर्दिष्ट कथाको नवौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३५
तालिका १० निर्दिष्ट कथाको दशौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३६
तालिका ११ निर्दिष्ट कथाको एघारौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३७
तालिका १२ निर्दिष्ट कथाको बाह्रौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३८
तालिका १३ निर्दिष्ट कथाको तेह्रौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	३९

तालिका १४ निर्दिष्ट कथाको चौधौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४१
तालिका १५ निर्दिष्ट कथाको पन्ध्रौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४३
तालिका १६ निर्दिष्ट कथाको सोह्रौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४४
तालिका १७ निर्दिष्ट कथाको सत्रौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४५
तालिका १८ निर्दिष्ट कथाको अठारौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४५
तालिका १९ निर्दिष्ट कथाको उन्नाइसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४७
तालिका २० निर्दिष्ट कथाको बीसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४८
तालिका २१ निर्दिष्ट कथाको एक्काइसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	४९
तालिका २२ निर्दिष्ट कथाको बाइसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	५१
तालिका २३ निर्दिष्ट कथाको तेइसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	५३
तालिका २४ निर्दिष्ट कथाको चौबीसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	५५
तालिका २५ निर्दिष्ट कथाको पचिसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	५७
तालिका २६ निर्दिष्ट कथाको छब्बीसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दहरूको पहिचान र विश्लेषण	५८
तालिका २७ निर्दिष्ट कथाको सत्ताइसौ अनुच्छेदमा प्रयुक्त शब्दहरूको पहिचान र विश्लेषण	५९

तालिका २८ निर्दिष्ट कथाको अठ्ठाइसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	६१
तालिका २९ निर्दिष्ट कथाको उनान्तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	६२
तालिका ३० निर्दिष्ट कथाको तीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	६४
तालिका ३१ निर्दिष्ट कथाको एकतीसौँ अनुच्छेदमा प्रयुक्त सम्बद्धकको पहिचान र विश्लेषण	६५

संक्षिप्त रूप

इ.सं.	- इस्वी सम्वत्
क्र.स	- क्रम सङ्ख्या
त्रि.वि	- त्रिभुवन विश्वविद्यालय
वि.स	- विक्रम सम्वत्
वि. प्र	- विभागीय प्रमुख
डा.	- डाक्टर
क्रि. वि	- क्रियाविशेषण